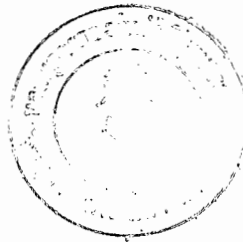

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การวิจัยในครั้งนี้เกิดขึ้นได้ด้วยสาเหตุ ๓ ประการคือ

๑. การเล็งเห็นความจำเป็นในปัญหาที่เกี่ยวกับการดำรงรักษาไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย
๒. ความพยายามหาแนวทางที่จะดำรงรักษาไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยโดยใช้การสื่อสาร เป็นปัจจัยสำคัญ
๓. ความตระหนักในพลังของนิสิตนักศึกษาในฐานะปัญญาชน ที่จะ เป็นอนาคตของสังคม
๔. ความสำนึกในแง่ที่ว่านิสิตนักศึกษาที่ศึกษาริชาการสื่อสาร เมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปแล้ว ส่วนหนึ่งจะออกไปประกอบอาชีพเป็นนักสื่อสารมวลชน โฆษก นักประชาสัมพันธ์ตามหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาล และเอกชน อันนับเป็นพลังสำคัญยิ่งที่จะถ่ายทอดข่าวสารอันก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมืองให้กับประชาชน

สำหรับเหตุผลในข้อแรก ปัญหาเกี่ยวกับการดำรงรักษาไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยนั้น เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าประเทศไทยพยายามที่จะนำระบอบประชาธิปไตยมาใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศเป็นเวลาถึง ๔๔ ปีมาแล้ว นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่ก็ปรากฏว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยต้องล้มลุกคลุกคลานอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้ว่า ได้มีการกบฏ ปฏิวัติ รัฐประหาร การยึดอำนาจโดยกำลังทหาร เพื่อล้มเลิกระบอบประชาธิปไตยอยู่เนือง ๆ^๑ ภายในระยะเวลา ๔๔ ปีนี้ มีการปฏิวัติ รัฐประหารทั้งสิ้นถึง ๑๖ ครั้ง มีการผลัดเปลี่ยนรัฐบาลขึ้นปกครองถึง ๔๔ ชุด^๒ และ

^๑ เสน่ห์ จามริก, "การเมืองไทยกับปฏิวัติตุลาคม," วารสารธรรมศาสตร์

๓ (พฤษภาคม, ๒๕๑๗) : ๑๖๓.

^๒ เข็มข่าวการเมือง ห่องสมุดหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ.

ประชาธิปไตยของเมืองไทย ก็อาจจะต้องล้มลุกคลุกคลานอีกต่อไป ปรัชญาการเมืองทางเมืองดังกล่าวนี้ นักรัฐศาสตร์ พยายามอธิบายและวิเคราะห์ถึงสาเหตุในหลาย ๆ ด้าน อาทิ การขาดระบบพรรคการเมืองที่มีพรรคการเมืองใหญ่ น้อยพรรค พรรคการเมืองที่เป็นอยู่ไม่มีระเบียบวินัย เป็นผลให้ระบบพรรคการเมืองของไทยไม่มั่นคง และสถาบันรัฐสภาไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพได้^๑ เป็นต้น แต่สาเหตุที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งก็คือ ประชาชนมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยมากน้อย เพียงใด มีวัฒนธรรมการเมืองที่สอดคล้องหรือเอื้ออำนวยต่อระบอบการปกครองนี้หรือไม่ มีเหตุผลที่กล่าวได้ว่า หากพลเมืองในสังคมมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย มีวิถีชีวิต เป็นประชาธิปไตยแล้ว ก็จะเป็นผลให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยในสังคมประสบผลสำเร็จได้ เช่นที่ Almond และ Verba อธิบายว่า ความสำเร็จของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในแต่ละสังคมนั้นต้องอาศัยการที่ประชาชนหรือสมาชิกในสังคมนั้น ๆ มีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย^๒ และ Almond และ Powell ก็ชี้แจงว่า ความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับ การมีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในสังคมนั้น ๆ มีการมองโลกตามความเป็นจริง การมีความคิดและความเชื่อที่มีเหตุผลรู้จักวิเคราะห์^๓ ดังที่มีการยอมรับกันทั่วไปว่า ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ระบอบประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกา ดำรงอยู่ได้นั้น เป็นเพราะชาวอเมริกันมีความเชื่อมั่นศรัทธาในระบอบนี้ มีจิตใจและบุคลิกภาพเป็น

^๑ กระมล ทองธรรมชาติ, รัฐสภาในระบอบการปกครองของไทย, (กรุงเทพ, โรงพิมพ์สมาคมนักสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๒).

^๒ Gabriel A. Almond and Sydney Verba, The Civil Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations, (Boston : Little, Brown and Company, 1965), pp. 23-25 .

^๓ Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell, Jr., Comparative Politics : A Developmental Approach, (Boston : Little, Brown and Company, 1966), pp. 50-60.

ประชาธิปไตย หรือมีวัฒนธรรมการเมือง เป็นประชาธิปไตยนั่นเอง^๑

ประเด็นที่ต้องพิจารณากันต่อไปก็คือ การที่จะมีวัฒนธรรมการเมืองได้นั้น จำเป็น
อย่างยิ่งที่ระบบการเมืองนั้นจะต้องมีกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง ที่มีลักษณะของ
ความต่อเนื่องและสอดคล้องต้องกัน^๒ ซึ่งกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง เพื่อปลูกฝัง
ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมทางการเมืองในลักษณะใดลักษณะหนึ่งนี้ จะกระทำโดยผ่านทางสถาบัน
ต่าง ๆ ทางสังคมได้หลายระดับ เช่น -- ครอบครัว-- โรงเรียน-- สถาบันศาสนา-- สื่อมวลชน^๓

การสื่อสารซึ่ง เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ ความคิดเห็น ตลอดจนข้อเท็จจริง
ต่าง ๆ ของมนุษย์ในสังคมโดยผ่านช่องทางอันหนึ่ง^๔ จึงน่าจะมิบทบาทในเรื่องนี้ได้อย่างมาก
เพราะการสื่อสารทำให้มนุษย์สามารถ เรียนรู้ความคิดใหม่ ๆ สามารถกระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลง
ทางการเมือง เข้าใจการเปลี่ยนแปลงนั้น ครอบคลุมถึงความสำคัญของตนเองในทางการเมือง

^๑สุจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองของไทย",
วรรณไวทยาการ : รัฐศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า
๘ - ๑๐ และ ๒๐.

^๒Lucian W. Pye and Sydney Verba, eds., Political Culture and
Political Development (Princeton : Princeton University Press, 1965),
p.7.

^๓วิวัฒน์ เข้มมไพรวิน, "วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย : การศึกษา
เฉพาะกรณีนักศึกษาปริญญาโท สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
แผนกบริหารการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๑,) หน้า ๒๓.

^๔Everett M. Rogers with F. Floyd Shoemaker, Communication of
Innovations : a Cross Cultural Approach, 2d. ed. (New York : The Free
Press, 1971), pp. 18-21.

และในที่สุดประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในทางการเมืองได้^๑ ดังการวิจัยใน
ชนบทอินเดียสองแห่ง เกี่ยวกับการสื่อสารและการพัฒนาได้มีการค้นพบว่า การสื่อสารช่วยให้
ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญในอำนาจของตน และเป็นตัวกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วมทาง
การเมือง^๒ หรืออย่างน้อยก็สามารถใช้พลังของสื่อในการสร้างและพัฒนาความรู้ความเข้าใจ
ในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง (Political Cognition) ให้แก่ประชาชนได้^๓ และใน
ประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ หนังสือพิมพ์ก็ได้ชี้ว่ามีบทบาทในการปูพื้นฐานความคิด
ประชาธิปไตย^๔ ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้กล่าวว่า สื่อมวลชนเปรียบเสมือน "พลังแฝง" ที่สามารถใช้
ในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยได้^๕

ต่อเหตุผลในข้อที่ ๓ ความตระหนักในพลังของนิสิตนักศึกษาในฐานะปัญญาชนที่จะเป็น
อนาคตของสังคม นั้น นิสิตนักศึกษาได้ชี้ว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะใน

^๑ อัมพล สิงห์ไกรวินทร์ และ สวัสดิ์ กฤตรัชคินันท์, "ความตื่นตัวทางการเมืองกับ
การสื่อสาร," รายงานการวิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (อัครสำเนา;
ม.ป.ท., ม.ป.ป.).

^๒ Y.Y. Lakshmana Rao, Communication and Development : A Study
of Two Indian Villages (Minneapolis : University of Minnesota Press,
1966), pp. 6-9.

^๓ ดูรายละเอียดใน Lee B. Becker, Maxwell E. McCombs and Jack
M. McLeod, "The Development of Political Cognitions," in Political
Communication, ed. Steven H. Chaffee (Beverly Hills : Sage Publication,
1975), pp. 21-63.

^๔ พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย (๒๕๓๕ - ๒๕๔๔),
(กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๒๔.

^๕ บุญเลิศ หุสดีติก, "สื่อมวลชน : พลังแฝงในการพัฒนาการเมืองที่ถูกลืม,"
วารสารธรรมศาสตร์ ๘ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๒๑) : ๓๐ - ๔๔.

ประเทศที่กำลังพัฒนา นิสิตนักศึกษา มักจะมีบทบาททางการเมือง อาจเป็นเพราะว่ามหาวิทยาลัย มีความเป็นตัวของตัวเองและอิสระกว่ากลุ่มคนอื่น ๆ เป็นสถาบันให้การศึกษาระดับสูง เพื่อให้จะให้นักศึกษาได้เรียนรู้ความคิดใหม่ ๆ ที่ก้าวหน้า และมักได้รับการยอมรับจากสังคมว่ารู้และเข้าใจปัญหาอะไรได้ดี เป็นกลุ่มปัญญาชนที่โดยลักษณะแล้วมีความต้องการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเสรีมาก ทั้งยังต้องการเข้ามามีส่วนผลักดันการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยการมีส่วนร่วมทางการเมือง^๑ นิสิตนักศึกษาจึงมีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง^๒ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นิสิตนักศึกษาที่เล่าเรียนทางด้านวิชาการสื่อสาร ซึ่งเมื่อจบการศึกษาไปแล้ว ส่วนหนึ่งจะไปประกอบอาชีพเป็นนักสื่อสารมวลชน โฆษก หรือ นักประชาสัมพันธ์ ย่อมจะเป็นพลังสำคัญในการทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสาร ให้ความคิดเห็น และถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่ประชาชนโดยตรง จึงเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาว่า นิสิตนักศึกษาวិชาการสื่อสารเหล่านี้ มีพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองตลอดจนมีการเรียนรู้ทางการเมืองอยู่ในระดับใด

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารที่มีต่อการสังคมนิกิตทางการเมือง
๒. เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากพฤติกรรมการสื่อสารกับการสังคมนิกิตทางการเมือง
๓. เพื่อเปรียบเทียบแหล่งข่าวสารทางการเมืองที่มีต่อสังคมนิกิตทางการเมืองของนักศึกษาวิชาการสื่อสาร

^๑ เอกกมล สายจันทร์, "บทบาทปัญญาชนไทยต่อการพัฒนาทางการเมือง," ใน การพัฒนาการเมืองไทย, ลิขิต ธีรเวคิน, บรรณาธิการ. (กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา ๑, ๒๕๑๔), หน้า ๒๓๐ - ๒๓๗.

^๒ สุจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองของไทย," วรรณไวทยากร : รัฐศาสตร์ : ๑ - ๓๐.

๔. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของการสื่อสารที่มีต่อสังคมประกิตทางการเมือง

๕. เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมกรรมการสื่อสารทางการเมืองของนักศึกษาริชาการสื่อสาร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ ๓ และ ๔ ที่ศึกษาริชาการสื่อสาร จากทั้ง ๕ สถาบัน คือ

- ๑. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๒. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ๓. คณะนิเทศศาสตร์ วิทยาลัยกรุงเทพ
- ๔. ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ๕. ภาควิชาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ คณะบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สาเหตุที่เลือกศึกษาเฉพาะกลุ่มนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ ๓ และ ๔ ที่ศึกษาริชาการสื่อสารก็เพราะ

๑. นักศึกษาชั้นปีที่ ๓ และ ๔ เป็นนักศึกษาที่เลือกภาควิชาหรือวิชาเอก-โท ของคณะแล้ว ทำให้ผู้วิจัยสามารถทราบความแตกต่างระหว่างนักศึกษาจากภาควิชาหรือที่เลือกวิชาเอก-โท ต่าง ๆ ได้

๒. นักศึกษาริชาการสื่อสาร จะเป็นผู้ออกไปประกอบอาชีพเป็นนักสื่อสารมวลชน โฆษก นักประชาสัมพันธ์ในอนาคต จะสามารถสร้างเนื้อหาหรือข่าวสารด้านการเมืองอันจะเป็นผลโดยตรงต่อประชาชนผู้รับข่าวสารโดยทั่วไป

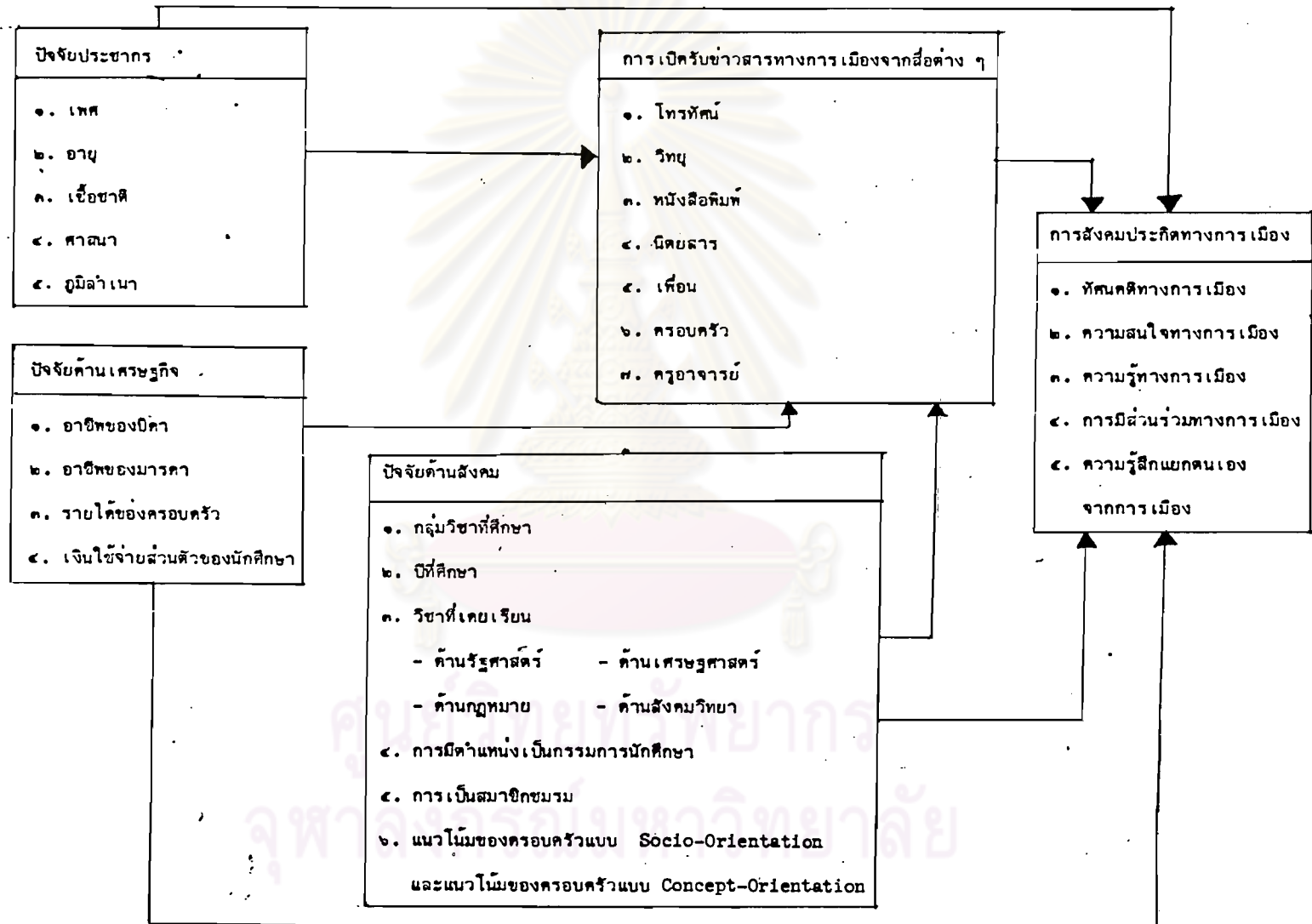
๓. นักศึกษาทางด้านวิชาการสื่อสาร น่าจะได้ชื่อว่ามีสื่อมวลชน หรือมีพฤติกรรม การสื่อสารมากกว่านักศึกษาทางด้านอื่น ๆ จึงเป็นการเหมาะสมที่จะได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรมการสื่อสารกับสังคมประกิตทางการเมืองโดยตรง

๔. เพื่อเป็นการเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาริชาการสื่อสารทั้ง ๕ สถาบัน

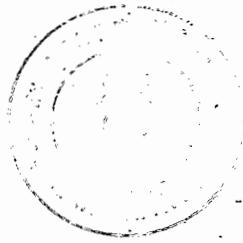
สำหรับเนื้อหาในการศึกษานั้น การวิจัยครั้งนี้ได้เลือกศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพล ต่อการสังคมนะกิตทางการเมืองของนักศึกษาการสื่อสาร โดยเน้นที่ปัจจัยพฤติกรรมการสื่อสารเป็นสำคัญ โดยมีปัจจัยประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคม เป็นปัจจัยรองลงมา ทั้งนี้ต้องการศึกษาถึงระดับความแตกต่างของความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัยที่นำมาศึกษาไปในขณะเดียวกันด้วย ดังรายละเอียดในแผนภาพในหน้าต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ ๑ ลักษณะการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสังคมนะกิตทางการเมืองกับปัจจัยต่าง ๆ

นิยามศัพท์

พฤติกรรมสื่อสาร (Communication Behavior, หมายถึงลักษณะต่าง ๆ ของบุคคล ที่ทำการสื่อสาร ซึ่งสังเกตได้จากภายนอก ได้แก่ การเปิดรับสื่อมวลชน การสื่อสาร ระหว่างบุคคล ทักษะที่มีต่อสื่อ

การเปิดรับสื่อมวลชน (Mass Media Exposure, หมายถึง การฟังวิทยุ การอ่านหนังสือ-พิมพ์ การอ่านนิตยสาร และการชมโทรทัศน์

การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) หมายถึง การติดต่อ สื่อสารผ่านสื่อบุคคล ซึ่งอาจเป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ๒ คน หรือมากกว่า ๒ คนขึ้นไป ได้แก่ การติดต่อสื่อสารในหมู่เพื่อน ครูอาจารย์ และครอบครัว

ความน่าเชื่อถือในแหล่งข่าวสาร (Source's Credibility) หมายถึง สื่อมวลชนคือ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร โทรทัศน์ หรือสื่อบุคคล ได้แก่ เพื่อน ครูอาจารย์ พ่อแม่ ได้รับความไว้วางใจหรือไว้วางใจในฐานะ เป็นแหล่งให้ข่าวสารอย่างไร

ข่าวสารทางการเมือง (Political Information) หมายถึง ข่าวสารที่เกี่ยวกับการเมือง ความคิดทางการเมือง การทำงานของรัฐบาล ความเป็นอยู่ของประชาชน และ สถานการณ์บ้านเมือง ทั้งส่วนที่เป็นข่าวสารในประเทศและข่าวสารต่างประเทศ

พฤติกรรมสื่อสารด้านการเมือง (Political Communication Behavior) หมายถึง การพูดคุยนกเถียงการเปิดรับข่าวสารที่เกี่ยวกับการเมือง ความคิดทางการเมือง การทำงานของรัฐบาล ความเป็นอยู่ของประชาชนและสถานการณ์บ้านเมือง ทั้งส่วน ที่เห็นข่าวในประเทศและต่างประเทศ จากสื่อมวลชน คือ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร โทรทัศน์ จากสื่อบุคคล คือ เพื่อน ครู อาจารย์ และ พ่อแม่

สังคมประคิดทางการเมือง (Political Socialization) หมายถึง การอบรมสั่งสอน การเรียนรู้ อันนำมาซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลที่มีต่อระบบการเมือง ได้แก่ การมีทัศนคติ การมีความรู้ ความสนใจ การมีส่วนร่วม และความรู้สึกแยกตนเอง หรือการปลีกตัวออกจากการเมือง

ทัศนคติทางการเมือง (Political Attitude) หมายถึง การที่บุคคลมีความนึกคิดต่อ การเมืองแบบประชาธิปไตย คือการยึดมั่นในความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล การมี ความเชื่อมั่นในความสามารถของบุคคล เคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น หรือ อาจเป็นทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการ คือ การยึดในตัวบุคคลมากกว่าเหตุผล การนิยมอำนาจเด็ดขาด การไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล

ความสนใจทางการเมือง (Political Interest) หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้สึกสนใจ กระตือรือร้น และติดตามสภาพความเป็นไปตลอดจนสถานการณ์ทางการเมือง การมีความรู้ทางการเมือง (Political Knowledge) หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ใน ข้อเท็จจริงทางการเมือง การปกครอง เช่น การมีความรู้ในเรื่องการปกครอง ระบบประชาธิปไตย หน้าที่ของผู้แทนราษฎร ความรู้ในเรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางการเมืองของบ้านเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) หมายถึง การที่บุคคลมี ส่วนร่วมในการเมือง การปกครอง เช่นการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง การพูดคุย เรื่องความเป็นไปของบ้านเมือง การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบ้านเมือง การทำงานของรัฐบาลโดยผ่านสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

ความรู้สึกแยกตนเองออกจากการเมือง (Political Alienation) หมายถึง การที่บุคคล มีความรู้สึกว่า ตนเองไม่สามารถกระทำการใด ๆ ให้มีผลทางการเมืองได้ ความรู้สึกไม่พึงพอใจต่อการเมือง และความรู้สึกว่า การเมืองมิได้ให้ประโยชน์ ใด ๆ ต่อตน

แบบครอบครัวที่เน้น Socio-Orientatation หมายถึง ครอบครัวที่มุ่งอบรมสั่งสอนให้เด็ก ศึกษาศาสนา ศาสนา ศีลธรรม กลมเกศยว เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกี่ยวกับบิดามารดาและบุคคลอื่นใน ครอบครัว ให้คล้อยตามกันมากกว่าให้แสดงออกซึ่งความคิดเห็นโต้แย้งกันในเรื่อง ต่าง ๆ ได้

แบบครอบครัวที่เน้น Concept-Orientatation หมายถึง ครอบครัวที่มุ่งอบรมสั่งสอนให้เด็ก เห็นความสำคัญในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตัวเอง รู้จักโต้แย้งความเชื่อ หรือความเห็นของคนอื่น

นักศึกษาวิชาการสื่อสาร (Communication Students) หมายถึง นักศึกษาในชั้นปีที่ ๓

และ ๔ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๓ ของคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ วิทยาลัยกรุงเทพ ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภาควิชาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สมมติฐานในการวิจัย

๑. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อประเภท โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เพื่อน ครอบครัว และครูอาจารย์ มีความสัมพันธ์กับสังคมประกิตทางการเมือง ในระดับที่แตกต่างกันของนักศึกษาวิชาการสื่อสาร

๒. เพศ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา ภูมิลำเนา มีความสัมพันธ์กับสังคมประกิตทางการเมือง ในระดับที่แตกต่างกันของนักศึกษาวิชาการสื่อสาร

๓. อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา รายได้ของครอบครัว เงินใช้ส่วนตัวของนักศึกษา มีความสัมพันธ์กับสังคมประกิตทางการเมืองในระดับที่แตกต่างกัน ของนักศึกษาวิชาการสื่อสาร

๔. กลุ่มวิชาที่ศึกษา ปีที่ศึกษา วิชาที่เรียน ด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย สังคมวิทยา การมีตำแหน่งเป็นกรรมการนักศึกษา การเป็นสมาชิกชมรม แนวโน้มของครอบครัว แบบ Socio-Orientation และ Concept-Orientation มีความสัมพันธ์กับสังคมประกิตทางการเมืองในระดับที่แตกต่างกันของนักศึกษาวิชาการสื่อสาร

ข้อจำกัดของการวิจัย

๑. กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นนักศึกษาวิชาการสื่อสารเท่านั้น จึงมีอาจอ้างอิงเพื่อสรุปไปยังประชากรที่เป็นนักศึกษาทั้งหมดได้ แต่อาจนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปประกอบการพิจารณา วางนโยบายการเรียนการสอนนักศึกษาวิชาการสื่อสาร อันจะเป็นประโยชน์ในการสร้างสถาบัน สื่อมวลชนที่ดี มีความรับผิดชอบต่อสังคมและเป็นผลทางอ้อมต่อการพัฒนาการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยได้

๒. เป็นการศึกษาสังคมประเภททางการเมืองโดยเลือกเอาปัจจัยพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง เป็นปัจจัยที่สำคัญและนำปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยทาง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจน แนวโน้มของครอบครัวแบบ Socio-Orientatation และ Concept-Orientatation มาร่วมพิจารณาประกอบ ซึ่งอาจจะยังมีปัจจัยหรือตัวแปรที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ อีก ที่ยังมีได้ศึกษา

๓. เวลาที่ใช้ในการสอบวัด อยู่ในช่วงที่นิสิตนักศึกษาใกล้สอบปลายปี ทั้งนี้ เพราะต้องการได้นิสิตนักศึกษาที่ผ่านการเรียนชั้นปีที่ ๓ และ ๔ มาแล้วจริง กลุ่มตัวอย่างอาจกังวลเกี่ยวกับเรื่องการสอบของตน จึงอาจมีผลทำให้ตอบแบบสอบถามไม่ได้ดีเท่าที่ควร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้ทราบถึงความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการสื่อสารกับสังคมประเภททางการเมืองของนักศึกษาวิชาการสื่อสาร

๒. เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการใช้การสื่อสารและสื่อมวลชนให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางการเมือง

๓. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนนักศึกษาวิชาการสื่อสาร ตลอดจนการใช้สื่อมวลชนของนิสิตนักศึกษา เพื่อสร้างสถาบันสื่อมวลชนที่มีคุณภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางการเมืองของสังคมไทย

๔. เพื่อเป็นการ เพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการสำหรับสาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการและการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์

๕. เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สนใจศึกษาและค้นคว้าในเรื่องนี้ต่อไป

ทฤษฎีและแนวความคิด

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและแนวความคิดสำหรับหัวข้อวิจัย "พฤติกรรมการสื่อสารกับสังคมประเภททางการเมือง ศึกษาเฉพาะกลุ่มนักศึกษาวิชาการสื่อสาร" นี้ จะแบ่งเป็นหัวข้อสำคัญดังนี้

๑. การสังคมประภิตทางการเมือง
 ๒. วัฒนธรรมการเมือง
 ๓. การสังคมประภิตทางการเมืองกับวัฒนธรรมการเมือง
 ๔. ตัวแทนของกระบวนการสังคมประภิตทางการเมือง
- และ ๕. การสื่อสารกับการสังคมประภิตทางการเมือง

๑. การสังคมประภิตทางการเมือง

คำว่า "สังคมประภิตทางการเมือง" (Political Socialization) มีผู้เรียกในภาษาไทยแตกต่างกันหลายอย่างคือ การอบรมและขัดเกลาประชาชนให้เข้าสู่ระบบการเมือง^๑ การเรียนรู้ทางการเมือง^๒ และการให้ความรู้ทางการเมือง^๓ เป็นต้น

การสังคมประภิตทางการเมืองนี้ ถือเป็นกระบวนการ เช่นเดียวกับกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Process) ด้านอื่น ๆ คือ เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับกระบวนการทางจิตวิทยาและสังคม อันจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีการพบปะและมีปฏิกริยาสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หรือ เมื่อบุคคลกระทำสิ่งที่เป็นการตอบสนองต่อสัญลักษณ์และสถาบัน

กระบวนการสังคมประภิต (Socialization Process) นี้ อาจกล่าวโดยย่อได้ว่า มี ๔ ขั้นตอน^๔ คือ

^๑ อรรถพงษ์ พงษ์วาท, "การศึกษากับการเมือง," วารสารสังคมศาสตร์ ๑๑ (มกราคม ๒๕๑๗), : ๑๑๒.

^๒ กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๑๑๓.

^๓ ริสสุทธิ์ โพธิ์แท่น, "การให้ความรู้ทางการเมือง เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ," รัฐศาสตร์ ๓ (สิงหาคม ๒๕๑๔) : ๓๒.

^๔ Lucien W. Pye, Politics, Personality and Nation-Building : Burma's Search for Identity (New Haven : Yale University Press, 1962), pp. 44-48.

ขั้นตอนที่ ๑ ขั้นมูลฐาน คือ ขั้นตอนเริ่มแรกสุดที่เมื่อคนเกิดมาจะได้รับการอบรม เป็นช่วงตอนที่ทารกได้รับการฝึกฝนให้เป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งเป็นตอนที่เด็กจะเรียนรู้ทัศนคติ ค่านิยม ความชำนาญ ความสัมพันธ์ของบทบาทต่าง ๆ ของบุคคล ความรู้ทั่วไปและสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นซึ่งคนในสังคมนั้นจะต้องเรียนรู้ เรียกได้ว่า เป็นขั้นชี้แนวทาง (Orientation) ให้เข้าสู่ความเป็น "มนุษย์" ในสังคมชี้แนวทางให้เรียนรู้วิถีดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้นร่วมกับผู้อื่น

ขั้นตอนที่ ๒ คือขั้นที่ก่อให้เกิดบุคลิกภาพของบุคคล อันเป็นขั้นที่ประสบการณ์ต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อจิตใจสำนึก ซึ่งจะเป็นผู้กำหนดบุคลิกมูลฐานของบุคคลคนนั้น ในตอนนี้บุคคลจะมีความสำนึกว่าตัวเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หรือที่เรียกว่ามี Identity พร้อมสมบูรณ์ด้วยอวัยวะทางจิตวิทยาอื่น ๆ เช่นการระบายออกซึ่งอารมณ์ ความรู้ซึ่งฝังอยู่ในความทรงจำ ความเข้าใจต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๓ เป็นขั้นที่บุคคลได้รับการเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization Process) เป็นช่วงตอนที่บุคคลเริ่มมีความรู้สึก ความสำนึก (awareness) ถึงโลกการเมืองรอบ ๆ ตัวเขา และได้รู้ ได้มีทัศนะและเข้าใจถึงเหตุการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ เรียกได้ว่า วัฒนธรรมการเมืองเริ่มผ่านเข้ามาทางตัวแทน (Political Socializing agents) ในขั้นนี้

ขั้นสุดท้าย เป็นขั้นที่บุคคลผ่านจากการเป็นสมาชิกการเมือง "ที่ไม่ได้มีกิจกรรม" (Passive) มาเป็นผู้ที่เข้าร่วมมีบทบาททางการเมือง ขั้นนี้เรียกว่า "Political Recruitment" ซึ่งในตอนนี้เองที่คน ๆ นั้นจะมีความเข้าใจการเมืองลึกซึ้งขึ้นและจะมีทัศนคติทางการเมืองหรือที่เรียกว่า "บุคลิกทางการเมือง" ชัดเจนและถาวรกว่าเดิม

จะเห็นได้ว่า กระบวนการสังคมประภคนี้จึงเกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดรูปแบบของค่านิยม และพฤติกรรมให้กับบุคคล ซึ่งในการกระทำดังกล่าวนี้ ตัวแทนทางสังคม (Agencies) ของกระบวนการจะทำหน้าที่ในการบังคับ กดดัน ให้บุคคลต้องละทิ้งพฤติกรรมบางรูปแบบ และกระตุ้นให้ยอมรับพฤติกรรมในอีกรูปแบบหนึ่ง และเมื่อมองในด้านของบุคคล กระบวนการสังคมประภคจะทำให้เกิดการพัฒนากล้าหาญ ความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ในตัวบุคคล เพื่อให้บุคคลแต่ละบุคคลมีความเหมาะสมที่จะอยู่ในสังคมนั้น

กระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองจะเกิดขึ้นและดำเนินไป เมื่อบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์กับโลกทางการเมือง (World of Politics) ประสบการณ์เหล่านี้จะประกอบกันขึ้นเป็นกระบวนการในการพัฒนา อันทำให้บุคคลเกิดความเป็นตัวตนทางการเมือง (Political self) ในกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองนั้น บุคคลจะเป็นผู้ที่ทำการหล่อหลอมตนเองและได้รับการหล่อหลอมคือ บุคคลจะเป็นทั้งผู้ที่ถูกหล่อหลอม (passive) และเป็นผู้ที่หล่อหลอมตนเอง (active) ให้เข้ากับสังคม เมื่อบุคคลถูกหล่อหลอมอาจได้รับคำนิยมจาก พ่อแม่ ครู หรือ agents ต่าง ๆ ดังนั้นบทบาทของตัวแทนทางสังคมของกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองจะมีมาก และเมื่อบุคคลทำการหล่อหลอมตนเอง เช่นการเลือกทำตามบทบาทที่ตนต้องการจะเป็นในอนาคต (Anticipatory Socialization) เมื่อนั้นบทบาทของบุคคลจะมีมากกว่าตัวแทนทางสังคม ดังนั้นกระบวนการสังคมประกิตจึงขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญ ๒ ประการ คือ ตัวบุคคล และตัวแทน (agents) มีบทบาทร่วมกัน

Almond และ Powell^๑ ได้อธิบายว่า การให้การถ่ายทอดการเรียนรู้ทางการเมือง หรือกระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองจะดำเนินไป ๒ รูปแบบ คือ รูปแบบที่เห็นได้ชัด (Manifest transmission) และแบบที่แฝงอยู่ (Latent Transmission) แบบที่เห็นได้ชัดก็คือ เมื่อกระบวนการถ่ายทอดนั้นเป็นการสื่อสารที่แสดงออกชัดเจนในการให้ข่าวสาร คำนิยม และความรู้สึกต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองได้แก่ การสอนเรื่องหน้าที่ทางการเมืองของประชาชนให้แก่เด็กเรียนในโรงเรียน เป็นต้น ส่วนรูปแบบที่แฝงอยู่ได้แก่ การถ่ายทอดทัศนคติที่ไม่ใช่ทัศนคติทางการเมือง (Non-Political Attitudes) แต่มีผลกระทบต่อทัศนคติทางการเมืองในทางอ้อม ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากประสบการณ์ในวัยเด็ก เช่น เด็กที่รับเอาทัศนคติในทาง

^๑Almond และ Powell อ้างใน: เจตนาศักดิ์ แสงสิงแก้ว "ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมสื่อสารกับกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง ของประชาชนในท้องที่บางชั้น เขตมิวนิเชอร์ กรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๓๑-๓๒.

ก้าวร้าวจากครอบครัว จะมีผลกระทบต่อทัศนคติที่มีต่อผู้นำทางการเมือง คือ จะมีแนวโน้มชอบผู้นำทางการเมืองที่เป็นเผด็จการ เป็นต้น

Dawson และ Prewitt^๑ ได้อธิบายไว้เช่นกันว่าการเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคลแบ่งออกเป็น ๒ แบบด้วยกันคือ การเรียนรู้โดยทางอ้อม (Indirect Forms) และการเรียนรู้โดยตรง (Direct Forms) การเรียนรู้โดยทางอ้อม จะเป็นวิธีการที่ทำให้บุคคลเกิดความโน้มเอียงที่จะเป็นไปในทางการเมืองโดยวิธีการเรียนรู้นั้น ไม่ได้เกี่ยวกับการเมืองโดยตรง แต่มีอิทธิพลทำให้เกิดการพัฒนาความเป็นตัวตนทางการเมือง (Political Self) ของบุคคลได้ การเรียนรู้แบบนี้จะสร้างทัศนคติที่มีต่อผู้มีอำนาจทางการเมือง (Authority) หลักสำคัญก็คือ ความสัมพันธ์ในวัยเด็กที่มีต่อพ่อแม่ ครู เป็นต้น จะพัฒนาเป็นความคาดหวังต่อผู้มีอำนาจทางการเมืองต่อไปได้ ส่วนการเรียนรู้การเมืองโดยตรงคือ การถ่ายทอดหรืออบรมโดยที่มีเนื้อหา (Content) เกี่ยวกับการเมืองโดยเฉพาะ เช่น การเรียนรู้เรื่องโครงสร้าง ของรัฐบาลรูปแบบของการปกครองประเทศ ลัทธิการเมือง เป็นต้น

จึงอาจกล่าวได้ว่า กระบวนการสังคมประจักษ์ทางการเมืองนี้มีความสำคัญมากต่อแบบแผน พฤติกรรมของคนในสังคมการเมือง เป็นตัวสร้างบุคคลลักษณะและวัฒนธรรมการเมือง และเป็นกระบวนการที่จะดำเนินไปตลอดชีวิต และมีการพัฒนาไปตลอดเวลา (Lifelong and developmental) โดยจะสะสมไปตลอดช่วงอายุตั้งแต่วัยเด็กจนวัยชรา^๒

๒. วัฒนธรรมการเมือง

วัฒนธรรมการเมืองอาจหมายถึง ความเชื่อทางการเมือง เช่น เชื่อว่าผู้นำที่ดีควรมีลักษณะอย่างไร ระบบการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่เป็นประชาธิปไตยหรือไม่ รวมทั้งความรู้ทางการเมืองและค่านิยมทางการเมือง ซึ่งความเชื่อความรู้และค่านิยม (หรือความรู้สึก) ดังกล่าวนี

^๑Richard T. Dawson and Kenneth Prewitt, Political Socialization, (Boston : Little, Brown and Company, 1969), pp.63-80.

^๒Ibid., pp. 41-62.

เป็นเพียงส่วนหนึ่งหรือด้านหนึ่งของ ความเชื่อ ความรู้ และค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ โดยทั่วไป
 ของบุคคลในสังคมนั้น^๑ วัฒนธรรมการเมืองจึงถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบวัฒนธรรมทั้งหมด
 Almond^๒ ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกผู้หนึ่งทางวิชารัฐศาสตร์สาขาพฤติกรรม (Behavioral) ได้ตั้ง
 ข้อสังเกตที่น่าสนใจไว้ว่า "ระบบการเมืองทุก ๆ ระบบมีรากฐานอยู่ที่แนวทางอย่างใดอย่างหนึ่ง
 ซึ่งเป็นผลที่การฝึกอบรมมีต่อการแสดงออกทางการเมือง" ข้อสังเกตที่สำคัญนี้มีเนื้อหาที่ว่า
 "ระบบ" การเมืองแต่ละระบบนั้นมิได้เป็นผลผลิตของสิ่งที่เป็มลายลักษณะอักษร เช่น กฎหมาย
 รัฐธรรมนูญ หรือคำสั่งของผู้ปกครองแต่เป็นสิ่งที่อยู่ลึกลงไปกว่านั้นคือ วัฒนธรรม จารีตประเพณี
 และความรู้สึกนึกคิดของคนในประเทศนั้น และสิ่งนี้เองที่ Almond เรียกว่า "วัฒนธรรมการเมือง"
 และเพื่อชี้ให้เห็นวัฒนธรรมการเมืองให้เด่นชัดขึ้น Almond ได้ยกตัวอย่างว่า อังกฤษกับอเมริกา
 เป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมการเมืองอย่างเดียวกัน แต่มีระบบการเมืองแตกต่างกัน ในขณะที่หลาย
 ประเทศในยุโรปมีระบบการเมืองอย่างเดียวกัน แต่มีวัฒนธรรมการเมืองต่างกัน

ต่อมา Almond และ Powell^๓ ได้อธิบายแยกแยะวัฒนธรรมการเมืองให้เห็น
 ชัดเจนขึ้นโดยเสนอว่า วัฒนธรรมการเมืองนั้นเป็นความรู้สึกหรือการอบรมที่คนแต่ละคนได้รับ
 ซึ่งจะทำให้การกระทำของคนแต่ละคนนั้นมีความหมาย แต่เป็นส่วนของปรากฏการณ์ที่ "เห็นได้ไม่ชัด"

^๑Syney Verba, "Comparative Political Culture", in Lucien Pye and Sydney Verba, (eds.), Political Culture and Political Development, p. 521.

^๒Gabriel A. Almond, "Comparative Political Systems" in Political Behavior : A Reader in Theory and Research, Edited by Heinz Eylan, Samuel J. Eldersveld, and Morris Janowitz, (Illinois : Free Press, 1956), p. 36.

^๓Almond และ Powell อ้างใน กมล สมวิเชียร "วัฒนธรรมการเมืองไทย กับ การพัฒนาทางการเมือง", วรรณไวทยากร : รัฐศาสตร์, หน้า ๓๗-๓๘.

ประกอบด้วย

๑. Cognitive Orientations ได้แก่ ความรู้ถึงวัตถุประสงค์ทางการเมืองและความเชื่อทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นความรู้ที่ถูกต้องหรือเปล่า

๒. Affective Orientations อันได้แก่ ความรู้สึกต่าง ๆ ที่มีต่อวัตถุประสงค์หรือองค์การการเมืองทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกที่มีต่อส่วนรวม ความรู้สึกเป็นคนแปลกหน้า ความรู้สึกไม่สนใจใยดี ต่อระบบหรือองค์การการเมืองนั้น ๆ

๓. Evaluative Orientations ได้แก่ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว มักจะเป็นการเอาค่านิยมเข้าวัดวัตถุประสงค์ทางการเมืองหรือเหตุการณ์ทางการเมืองใด ๆ

โดยสรุป วัฒนธรรมทางการเมืองจึงหมายถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี หักคนดี ค่านิยม ความเชื่อของประชาชนที่มีต่อการเมืองและมีผลสะท้อนต่อพฤติกรรมเชิงการเมืองนั่นเอง

ลักษณะของวัฒนธรรมการเมืองนั้นอาจเป็นได้ทั้งวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย และวัฒนธรรมการเมืองแบบเผด็จการ

สำหรับองค์ประกอบหรือปัจจัยหลักของการมีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย นั้นมีดังต่อไปนี้^๑

๑. จะต้องมึจิตใจต้องการการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ มีความต้องการให้มีการปกครองในระบอบนี้มากกว่าการปกครองในระบอบอื่น รวมทั้งจะต้องเห็นด้วยกับการปกครองแบบนี้ที่ว่าเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชน เพื่อประชาชน

๒. จะต้องมีความเชื่อและยึดมั่นในคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล จะต้องมีความเชื่อมั่นในความสามารถของผู้อื่น และในความเสมอภาคของมนุษย์ รวมทั้งรู้จักเคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นในการพูด การเขียน การแสดงความคิดเห็น และการแสดงออกอื่น ๆ แม้ว่าสิ่งนั้น

^๑ทินพันธุ์ นาคะตะ, "ประชาธิปไตย : ความหมายปัจจัยเอื้ออำนวยและการสร้างจิตใจ," วารสารธรรมศาสตร์ ๓ (กุมภาพันธ์, ๒๕๑๗) : ๘ - ๒๑.

จะขัดแย้งกับความคิดเห็นของตนก็ตาม คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะต้องมีความอดกลั้นต่อความหลากหลายในพฤติกรรมของผู้อื่น トラบิตที่บุคคลนั้นยังไม่ละเมิดศีลธรรมและ เสรีภาพของผู้อื่น

๓. จะต้องเคารพในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย คือใช้วิธีตัดสินปัญหาด้วยเสียงข้างมาก โดยมีข้อผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามจากทุกฝ่าย ขณะเดียวกันก็ให้ความคุ้มครองสิทธิของฝ่ายที่มีเสียงข้างน้อย เพื่อประกันว่าการแก้ปัญหานั้น เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ และเป็นไปตามหลักที่ว่า แต่ละคนมีสิทธิมีเสียงเท่ากัน ส่วนบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับเสียงข้างมาก จะถือว่าเป็นฝ่ายตรงข้าม แล้วจะขจัดออกจากสังคมไม่ได้ นอกจากนี้ ยังรวมถึงการปฏิบัติกันอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย

๔. จะต้องสนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การปกครอง โดยติดตามข่าวสารของบ้านเมือง สนทนากับปัญหาทางการเมืองกับผู้อื่น และพยายามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือในการกำหนดนโยบายของทางราชการ

๕. จะต้องมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นต้นว่า ปฏิบัติตามกฎหมาย และบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ยิ่งกว่านั้นยังจะต้องมีความเชื่อว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของตนจะได้ผล

๖. จะต้องมองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจในผู้อื่นและมีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่หรือสถาบันของทางราชการ สิ่งนี้จำเป็นที่มีความจำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่ไม่น้อย เพราะการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจกัน แม้จะมีความขัดแย้งกันอยู่ก็ตาม ความสำเร็จของการดำเนินงานของสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ส่วนหนึ่งต้องอาศัยการมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

๗. จะต้องรู้จักการวิพากษ์วิจารณ์ อย่างมีเหตุผลและในทางสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของทางราชการ เพราะถ้าปล่อยให้ข้าราชการทำอะไรก็ได้ โดยไม่มีการคัดค้าน ควบคุมและตรวจสอบแล้ว อาจทำให้ใช้อำนาจไปในทางมิชอบได้ง่าย

นอกจากนี้ Daniel Wit^๑ ก็ให้คำอธิบายว่า คำนิยมแบบประชาธิปไตยอย่างน้อยที่สุด มี ๔ ประการ กล่าวคือ

๑. การมีทัศนคติที่ดีที่แต่ละคนมีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งเป็นการมองโลกในแง่ดี โดยมาจากความเชื่อที่ว่า มนุษย์สามารถเอาชนะสิ่งแวดล้อมได้ และเอาชนะความบกพร่องของตนเองได้

๒. มีทัศนคติที่ว่ารัฐบาลเป็นเครื่องมือของสังคม กล่าวคือรัฐบาลสนองความต้องการของแต่ละคนได้ การเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็น มีใช้ของสกปรก และมีแต่การคอร์รัปชั่น รวมทั้งยังเป็น เรื่องของประชาชนโดยตรงอีกด้วย

๓. มีความเชื่อว่า สิทธิและเสรีภาพ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ติดมาพร้อม ๆ กับการเป็นมนุษย์ ความคิดเห็นของแต่ละบุคคลจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด

๔. มีทัศนคติที่ว่า ประชาชนสามารถล้มล้างรัฐบาลได้ ถ้ารัฐบาลกระทำตนเป็น นายประชาชนและไม่ทำตามประสงค์ของมวลชน

สำหรับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการ นั้น หมายถึงลักษณะที่ชอบอำนาจเด็ดขาด มีการอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ มอบความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำนิยมยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักของเหตุผล นับถือระบบอาวุโส ชอบระบบเจ้าขุนมูลนาย ไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคลและไม่ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นในการใช้สิทธิเสรีภาพของเขายึดถือในคำนิยมแบบเดิม และถือว่ากิจกรรมของบ้านเมืองเป็นเรื่องของหลวง ชาวบ้านไม่เกี่ยวข้อง^๒

^๑Daniel Wit, Comparative Political Institutes (New York : Holt, 1953), pp. 112-121.

^๒Theodore W. Adorno, Else Frenkel-Brunswik, Daniel J. Levinson, and R. Nevitt Sanford, The Authoritarian Personality (New York : Harper & Row, 1950), p. 228.

สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์^๑ ได้สรุปลักษณะของระบบความเชื่อและพฤติกรรมของวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาชนในสังคมส่วนใหญ่จะต้องประกอบด้วยลักษณะ ๓ ประการ

๑. Political Involvement or Political Responsibility หมายถึง ความรู้สึกในการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทางการเมือง มีส่วนได้เสียหรือถูกกระทบกระเทือนจากการเมืองเป็นความรู้สึกผูกพันที่จะต้องเกี่ยวข้องหรือได้มีส่วนร่วม หรือต้องรับผิดชอบที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับความรู้สึกมีส่วนร่วมทางการเมืองก็คือ ความศรัทธาต่อระบบการเมือง (Political Trust) หมายความว่า ประชาชนจะต้องมีความเชื่อมั่น ชื่นชมต่อระบบการเมืองที่เป็นอยู่ ในทางตรงข้าม ความไม่พึงพอใจระบบการเมืองที่เป็นอยู่ เช่น ไม่พอใจผู้นำไม่ไว้วางใจสมาชิกรัฐสภา ความคิดที่ว่ามีการคอร์รัปชันในวงราชการ ประสบการณ์ที่ได้รับจากระบบเจ้าขุนมูลนายของระบบข้าราชการที่ทำตัวเป็นนายประชาชน รัฐบาลบริหารงานล่าช้าไม่มีประสิทธิภาพ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่นำมาซึ่งความรู้สึกไม่ไว้วางใจระบบการเมือง หรือไม่ศรัทธาต่อระบบการเมือง (Political Distrust) ผลที่ตามมาก็คือ ประชาชนไม่ยอมเข้าร่วมทางการเมือง เหนือหนายต่อสภาพที่เป็นอยู่ และไม่สนับสนุนให้เกิดพลังทางการเมือง ในท้ายที่สุดย่อมนำไปสู่ความรู้สึกแตกแยก หรือการแยกตัวจากระบบการเมือง (Alienate or Apathy) คือ ประชาชน จะมีความรู้สึกนึกคิดที่ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวทางการเมือง หรือไม่สนใจทางการเมือง หรือหนีการเมือง

เป็นที่น่าสังเกตว่า สมศักดิ์ เน้นว่า ภาพพจน์ "image" ที่ประชาชนมีต่อระบบการเมือง มีความสำคัญมากต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง สภาพการเมืองที่สับสนวุ่นวายจะทำให้ประชาชนเบื่อหน่ายและไม่อยากที่จะเข้าร่วมทางการเมือง ดังนั้นบทบาทของสื่อมวลชนในการเผยแพร่ความรู้ ข่าวสารทางการเมือง จึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง เพราะอาจจะสร้างภาพพจน์ทางการเมืองในค่านิยมที่ไม่ดี และไม่ศรัทธาต่อระบบการเมือง

^๑สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์ "นิสิตนักศึกษากับวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตย"

๒. Political Efficacy or Political Competence เป็นเรื่องความรู้สึกเชื่อมั่นในความสามารถของตน ในการมีบทบาททางการเมือง (ability to influence) และสามารถแสดงบทบาทของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หมายความว่า เมื่อประชาชนมีความรู้สึกเกี่ยวข้องทางการเมืองแล้ว ประชาชนจะต้องเชื่อมั่นว่า ตนเองมีบทบาท มีอิทธิพล มีความสามารถแสดงบทบาทต่อระบบการเมือง เช่น เชื่อว่าตนเองสามารถดำเนินการแก้ไขกฎหมายที่ขัดกับประโยชน์ของตนเองได้ โดยผ่านตัวแทนคือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาเทศบาล ฯลฯ หรือ เชื่อว่า ตนเองสามารถมีส่วนในการแก้ไขกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม เรียกร้องสิ่งที่ถูกต้องยุติธรรมและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ ลักษณะอันนี้ตรงข้ามกับความรู้สึกท้อแท้หรือความคิดที่ยอมรับชะตากรรม Fatalism เช่น ข้าราชการมีความรู้สึกนึกคิดที่ไม่อาจแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ และมักหาทางออกโดยอ้างว่า คำสั่งคนไม่พอ ระเบียบวางไว้เช่นนั้น แต่ไม่คำนึงถึงว่า จะต้องปรับปรุงระเบียบต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ปรับปรุงความสามารถของคนให้สูงขึ้น ซึ่งสามารถกระทำได้ หรือประชาชนรู้ว่าไม่อาจใช้กำลังต่อต้านการปฏิวัติรัฐประหารได้ เพราะอำนาจนอกจากปากกระบอกปืน

๓. Political Participation การมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ว่าจะโดยทางตรงทางอ้อม อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สมาชิกพรรคการเมือง เป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์หรือสมาคมที่เกี่ยวข้องกับทางการเมือง และรวมถึงการเลือกตั้ง การไปฟังการหาเสียง การมีส่วนร่วมดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความฉลาด มีความเข้าใจการเมืองมากขึ้น เกิดความเคยชินและสามารถแสดงบทบาททางการเมืองได้อย่างถูกต้อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสำคัญมาก แม้ว่าประชาชนจะมีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ หากมีส่วนร่วมทางการเมืองบ่อย ๆ โดยได้รับความรู้ทางการเมืองอย่างถูกต้อง ย่อมส่งผลให้ประชาชนเกิดความรอบรู้ มีประสบการณ์และจะแสดงบทบาทได้อย่างถูกต้อง

Almond และ Verba^๑ ได้จำแนกวัฒนธรรมการเมืองออกเป็น ๓ ประเภทคือ

^๑Almond and Verba, The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations, pp. 17-20.

๑. วัฒนธรรมการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Political Culture) หมายถึง วัฒนธรรมการเมืองของสังคมที่ยังล้าหลัง คนส่วนใหญ่มุ่งแต่เรื่องทำมาหากัน ประชาชนไม่ได้มีการคาดหวังจากระบบการเมือง บุคคลไม่มีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมือง ไม่รับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสถาบันทางการเมือง รวมทั้งไม่คิดว่า ตนเองจะมีส่วนร่วมทางการเมือง

๒. วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) เป็น วัฒนธรรมการเมืองของบุคคลที่มีลักษณะยอมรับอำนาจของรัฐบาล มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป แต่บทบาทของประชาชนค่อนข้างเฉื่อย ไม่ตื่นตัวทางการเมือง ขาดความสำนึกทางการเมือง และไม่สนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกกระบวนการทางการเมือง

๓. วัฒนธรรมการเมืองแบบเข้ามีส่วนร่วม (Participant Political Culture) เป็นวัฒนธรรมการเมืองซึ่งประชาชนได้รับการอบรมทางการเมืองให้พอใจหรือไม่พอใจระบบการเมือง แต่ประชาชนจะรู้เรื่องการเมืองการปกครองเข้าใจระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป สามารถแสดงบทบาทอย่างแข็งขัน และมีความสำนึกทางการเมือง

ลักษณะวัฒนธรรมการเมืองทั้ง ๓ ประการ จะพบเห็นได้ในทุกระบบการเมือง บางระบบการเมืองอาจมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองผสมระหว่างแบบคับแคบผสมไพร่ฟ้า วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมการเข้ามีส่วนร่วม หรือ วัฒนธรรมการเมืองแบบคับแคบผสมกับการเข้ามีส่วนร่วม^๑ แต่วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยจะเป็นลักษณะแบบเข้ามีส่วนร่วม^๒

^๑ วนัญญ์ ศิริวรรณ, "วัฒนธรรมการเมืองไทย : ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับ ลักษณะอำนาจนิยมของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๑๗ - ๑๘.

^๒ "เรื่องเดียวกัน และ สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์, "นิสิตนักศึกษากับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย" : ๒๕.

ตัวอย่างจากการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างประเทศที่ปกครองแบบประชาธิปไตย ๕ ประเทศ มี สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน อิตาลี และ เม็กซิโก พบว่า ในประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งสามารถปกครองแบบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีมั่นคง วัฒนธรรมการเมืองประเทศทั้งสอง มีลักษณะเป็น วัฒนธรรมการเมืองแบบเข้ามีส่วนร่วมมากกว่าประเทศอื่น ๆ กล่าวคือ ประชาชนส่วนใหญ่จะมีความเชื่อมั่นในตนเอง ในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสนใจและคาดหวังต่อระบบการเมือง และมีแนวโน้มแสดงการต่อต้านสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือคัดค้านในสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย ประชาชนจะมีอุดมการณ์และแสดงพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะ rationality-activist คือ ประชาชนจะมีความรอบรู้ ความเชื่อมั่น โดยเฉพาะการใช้เหตุผลในการพิจารณาดำเนินการต่าง ๆ และแสดงบทบาททางการเมืองอย่างแข็งขันตามความเห็นของตน

ที่กล่าวมาทั้งหมดจึงสรุปได้ว่า ระบบประชาธิปไตยจะดำรงอยู่ได้ก็ด้วยวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยนั่นเอง^๑

๓. การสังคมนิยมทางการเมืองกับ วัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมการเมืองไม่ว่าจะเป็น วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือวัฒนธรรมการเมืองแบบเผด็จการ ล้วนเป็นผลของกระบวนการสังคมนิยมทางการเมืองทั้งสิ้น Almond และ Powell^๒ อธิบายว่า กระบวนการสังคมนิยมทางการเมืองจะนำมาซึ่ง วัฒนธรรมการเมืองแก่ประชาชน

สุจิต บุญบงการ^๓ ก็อธิบายไว้เช่นกันว่า กระบวนการสังคมนิยมทางการเมือง

^๑พลตักดิ์ จักรโกศิริ, "วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย : รายงานการวิจัยในอดีต", วารสารธรรมศาสตร์ ๗ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๒๑) : ๓๑.

^๒Almond and Powell, Comparative Politics : A Developmental Approach, pp. 64 - 72.

^๓สุจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองของไทย," วรรณไวทยากร : รัฐศาสตร์ : ๑๐.

เป็นกระบวนการที่จะ แลี่ยนแปลงหรือรักษาวัฒนธรรมการเมืองไว้ เป็นกระบวนการที่จะทำให้ พลเมืองของประเทศมีความรู้ เรื่องของการ เมืองการปกครองของประเทศ ก่อให้เกิดความรู้สึก ใกล้เคียง ชอบพอ เกือบเคียง หรือหนึ่งเดียวกับการเมือง

Dawson และ Prewitt^๑ อธิบายไว้ชัดเจนมากกว่า กระบวนการสังคมประกิตทางการ เมือง จะทำหน้าที่ในการกำหนด (Shape) ถ่ายทอด (Transmitt) และธำรงรักษา (Maintain) ไว้ ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองของแต่ละสังคม ซึ่งเป็นไปตามเหตุผลที่ว่า คนรุ่นเก่าย่อมจะมีแนวโน้มตามธรรมชาติที่จะถ่ายทอดค่านิยม ความคิด เห็น ปทัสถาน และความ เชื่อทางการเมืองไปยังคนรุ่นต่อไปของสังคม จึงเป็นผลให้วัฒนธรรมการเมืองได้รับการกำหนด ไว้และดำรงอยู่ต่อไป ตัวแทนของกระบวนการที่ทำหน้าที่นี้ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน สถาบันศาสนา เป็นต้น ลักษณะการถ่ายทอดค่านิยมทางการเมืองโดยผ่านรุ่น (Transgenerational transmission) นี้ นับเป็นหัวใจของกระบวนการสังคมประกิตทางการ เมือง

นอกจากนี้กระบวนการสังคมประกิตทางการ เมืองยังทำหน้าที่ในการเปลี่ยนรูป (Transform) วัฒนธรรมการเมือง โดยการชักนำบุคคลทั้งหมด หรือบางส่วนให้มีความคิด เห็น และมีประสบการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างไปจากที่เคยเป็นอยู่แต่เดิม ซึ่งเป็นไปตามเหตุผล และความเป็นจริงที่ว่า ความเชื่อ ความคิดเห็นทางการเมืองของบุคคลจะเป็นไปตามความสัมพันธ์ ที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ทางการเมืองที่กำลัง เป็นอยู่จริง และทุกสังคมย่อมประสบกับการ เปลี่ยนแปลงในบางรูปแบบอยู่เสมอ กระบวนการสังคมประกิตทางการ เมือง จึงต้องมีการ ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงโดยตัวแทน (Agents) ของกระบวนการ อาทิเช่น ผู้นำความ คิดเห็น สถาบันการศึกษา ศาสนา สื่อมวลชน ตลอดจนกลุ่มพลังทางการเมืองต่าง ๆ จะทำหน้าที่ เป็นตัวกลาง ชี้นำปทัสถาน และให้การอบรมเรียนรู้ในสิ่งใหม่ และแนวความคิดใหม่ เพื่อไปสู่ วัฒนธรรมการเมืองอย่างใหม่ต่อไป

ดังนั้น จึงสรุปว่า กระบวนการสังคมประกิตทางการ เมืองในแต่ละสังคม จะดำเนิน กระบวนการไปโดยตัวแทนของกระบวนการ (Agents of Political Socialization)

^๑Dawson and Prewitt, Political Socialization, pp. 25-26.

ซึ่งจะทำการปกป้องรักษาจารีตประเพณีเดิมไว้ส่วนหนึ่ง ถ่ายทอดรูปแบบบางอย่างของวัฒนธรรม การเมืองต่อไป และสร้างค่านิยมใหม่ ที่เหมาะสมกับเงื่อนไขใหม่ทางการเมืองขึ้น โดยหน้าที่ ทั้งหมดนี้จะดำเนินไปพร้อม ๆ กันไม่เข้าไปเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น^๑

๔. ตัวแทนของกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง

การที่บุคคลจะเรียนรู้ทางการเมืองหรือมีวัฒนธรรมการเมืองแบบใด ล้วนต้องได้รับการถ่ายทอดผ่านตัวกลางที่เราเรียกว่าตัวแทนของกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง (Agents of Political Socialization) ทั้งสิ้น

วิวัฒน์ เอี่ยม ไพรวัน^๒ อธิบายว่า สถาบันทางสังคมต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ในการ ถ่ายทอดวัฒนธรรมการเมือง ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน สถาบันศาสนา สื่อมวลชน รวมทั้ง สถาบันทางการเมืองการปกครองของสังคมนั้น

วิสุทธิ โพธิ์แท่น^๓ ชี้แจงว่า ตัวแทนในการถ่ายทอดวัฒนธรรมการเมือง คือ ตัวแทนที่เป็นบุคคลที่มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด คือ ครอบครัว เช่น พ่อแม่ ญาติพี่น้อง ตัวแทนที่เป็นสถาบัน (Institutional) เช่น โรงเรียน สถาบันการศึกษาชั้นสูง พรรคการเมือง หรือ สถาบันสื่อมวลชนต่าง ๆ

Dawson และ Prewitt^๔ อธิบายว่า ตัวแทนในกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง แบ่งได้เป็น ๒ ประเภทคือ

๑. ตัวแทนที่ถูกจัดขึ้นโดย เฉพาะด้วยวัตถุประสงค์ที่จะใช้เพื่อถ่ายทอดค่านิยมการเมือง สร้างความสำนึกทางการเมือง ตลอดจนสนับสนุนการจัดตั้งหรือจัดระเบียบทางการเมือง ได้แก่

^๑เจตนศักดิ์ แสงสิงแก้ว, "ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารกับกระบวนการ สังคมประกิตทางการเมืองของประชาชนในท้องที่บางชั้น เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร" หน้า ๒๘.

^๒วิวัฒน์ เอี่ยม ไพรวัน, "วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย : การศึกษา เฉพาะกรณีนักศึกษาปริญญาโท สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์", หน้า ๒๓.

^๓วิสุทธิ โพธิ์แท่น, "การให้ความรู้ทางการเมือง เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างมีประสิทธิภาพ," รัฐศาสตร์สาร, หน้า ๕๑ - ๕๒.

^๔Dawson and Prewitt, Political Socialization, pp. 99-102.

พรรคการเมือง กลุ่มเยาวชนทางการเมือง การกำหนดหลักสูตรวิชาการเมืองในสถานศึกษา
องค์การโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาล สถาบันสื่อมวลชน เป็นต้น

๒. ตัวแทนที่ไม่ใช่ตัวแทนทางการเมืองโดยตรง (Non-Political Agencies)
ตัวแทนประเภทนี้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดบรรทัดฐานทางการเมือง (Political Norms) ไปใน
ขณะที่ตัวแทนเหล่านี้กำลังทำหน้าที่ตามสังคมของตน ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน
กลุ่มอาชีพ กลุ่มศาสนา เป็นต้น

๔. การสื่อสารกับสังคมประเภททางการเมือง

การสื่อสาร หมายถึง การที่มนุษย์ติดต่อส่งข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น
และทัศนคติต่าง ๆ จากบุคคลหนึ่ง หรือหลายคนไปยังอีกบุคคลหนึ่งหรือหลายคน^๑

Rogers^๒ อธิบายว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการในการถ่ายทอดสารจาก
บุคคลฝ่ายหนึ่งคือ ผู้ส่งสาร ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งคือผู้รับสาร โดยผ่านช่องทางใดช่องทางหนึ่ง
ซึ่งสามารถนำสารไปถึงผู้รับ

บุญเลิศ ศุภศิลา^๓ ชี้แจงว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับการ
พัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กิจกรรมการสื่อสารจะช่วยให้บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป
มีความคิดเกี่ยวกับปัญหาในลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาก

^๑Edward Sapir, "Communication", Encyclopedia of the Social Science, Vol. 3-4 (1959), pp. 28-30.

^๒Everett H. Rogers with F. Floyd Shoemaker, Communication of Innovations. p. 11.

^๓บุญเลิศ ศุภศิลา, "สื่อสารมวลชนและการพัฒนาประเทศ : วิเคราะห์เชิงทฤษฎี
และวิจัย," วารสารธรรมศาสตร์ ๗ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๒๐) : ๑๑.

นอกจากนี้ ศิริชัย ศิริภายะ^๑ ก็ได้อธิบายว่า การสื่อสารเป็นสิ่งซึ่งนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลง คือ เมื่อใดก็ตามที่คนเริ่มทำการสื่อสารกับบุคคลอื่น การเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดขึ้นไม่มากนักน้อย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับ ทักษะคติ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนการกระทำของตน

Lasswell^๒ อธิบายถึงหน้าที่สำคัญของการสื่อสารไว้ ๓ ประการคือ

๑. ให้ข่าวสาร (Surveillance)

๒. ให้ความเห็น (Correlation)

๓. ให้การศึกษาและถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural transmission)

ดังนั้น การสื่อสารจึงหมายถึง การที่ผู้ส่งสารผ่านช่องทางอันหนึ่งไปยังผู้รับสาร และก่อให้เกิดผล (Effect) อันหมายถึงการเปลี่ยนแปลง (Change) ในตัวผู้รับสารซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้อาจเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะคติและพฤติกรรมนั่นเอง^๓ ดังการสื่อสารประเภทหนึ่งคือ การสื่อสารมวลชน มีหลักฐานที่เชื่อถือได้ว่า สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือที่มีอำนาจการชักจูงโน้มน้าวจิตใจอย่างมาก หน้าที่สำคัญของสื่อมวลชนในการพัฒนาประเทศ จึงอยู่ที่การชักจูงให้ประชาชนในประเทศต้องพัฒนาหรือประเทศที่กำลังพัฒนาละทิ้งความเชื่อ ทักษะคติ และค่านิยมแบบโบราณนั้นให้หันมารับความเชื่อ ทักษะคติ และค่านิยมสมัยใหม่^๔

ในเมื่อการสื่อสารสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นสิ่งซึ่งช่วยในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่บุคคลในสังคม จึงอาจสรุปได้ว่า การสื่อสารย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และถ่ายทอดวัฒนธรรมการเมืองได้ด้วย ในฐานะที่การเมืองก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม

^๑ศิริชัย ศิริภายะ, "การสื่อสาร," มนุษยกับสังคม หน้า ๑๑๘, สุจิต บุญบงการ, ไพฑูรย์ ลินลารัตน, ศรีเทัญ ศุภพิทยากุล, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาฯ, ๒๕๒๐).

^๒Harold Lasswell, cited by Maxwell E. McCombs and Lee B. Becker, Using Mass Communication Theory (New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1979), p. 107 .

^๓Everett M. Rogers with F. Floyd Shoemaker, Communication of Innovations, pp. 18-21.

^๔บุญเลิศ ศุภคิลก, "สื่อสารมวลชนและการพัฒนาประเทศ : วิเคราะห์เชิงทฤษฎีและวิจัย," วารสารธรรมศาสตร์ . ๑๖ - ๑๗.

Galnoor^๑ อธิบายว่า การสื่อสาร หมายถึงโอกาสที่จะมีปฏิสัมพันธ์ที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน การสื่อสารเป็นการแลกเปลี่ยนสาร ซึ่งมักจะนำมาซึ่งความเข้าใจกันเป็นส่วนใหญ่ บุคคล ๒ คน ยังมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใด โอกาสที่จะสื่อสารกันก็จะยิ่งดีขึ้นเท่านั้น กลุ่มบุคคลยังมีการแลกเปลี่ยนสารกันมากเท่าใด ช่องทางในการสื่อสารก็จะยิ่งถาวรมากขึ้นเท่านั้น สังคมยิ่งเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารกันมากเท่าใด ขอบข่ายของการสื่อสาร (Communication Network) ก็จะมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นเท่านั้น และขอบข่ายของการสื่อสารที่พัฒนาไปนี้จะ เป็นโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) สำหรับความพยายามซึ่งมีการประสานซึ่งกันและกัน เพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จในวัตถุประสงค์ร่วม (Collective Goals) และสิ่งเหล่านี้ก็คือ ขอบเขตของการเมืองนั่นเอง

แนวความคิดเรื่องการสื่อสารทางการเมืองนี้ ในปี ๑๙๖๖ Almond และ Powell^๒ อธิบายไว้ว่า การวิเคราะห์และเปรียบเทียบการทำหน้าที่ของการสื่อสารทางการเมือง เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจที่สุดประการหนึ่งในการที่จะศึกษาระบบการเมืองต่าง ๆ ผู้นำทางการเมืองและนักทฤษฎีทางการเมืองต่างยอมรับกันมานานแล้วว่า มีความเกี่ยวพันอันซับซ้อนของการสื่อสารในระบบการเมือง และการวิเคราะห์การสื่อสารในสังคมนั้น สามารถที่จะศึกษาด้วยวิธีการต่าง ๆ หลายวิธี การสื่อสารเป็นปัจจัยที่แพร่กระจายไปทั่วไปในชีวิตชีวิตของมนุษย์

^๑Itzhak Galnoor, "Political Communication and The Study of Politics," Paper prepared for delivery at Moscow IPSA Congress of August 12 - 18, 1979. Section SM. 21, International Political Science Association, 1979, p. 4. (The theoretical approach presented in this paper is the first part of a "politics as communication" case study of the Israeli political system. It will be published by Sage Publications in 1980.)

^๒Almond and Powell: Comparative Politics : A Developmental Approach. pp. 164-165.

เราจะพบว่า การสื่อสารมีอยู่ในทุกรูปแบบของกิจกรรมทางสังคม ซึ่งมีผู้เสนอว่า ศาสตร์ทางการเมืองนั้น สามารถที่จะอธิบายแนวความคิดเสียใหม่ได้ โดยใช้หลักการของการสื่อสารและในลักษณะที่เป็นปัจจัยซึ่งทำหน้าที่กระจายข่าวสารและกำหนดผลกระทบ (Impact) จากการนั้น

และในปี ๑๙๗๘ Almond และ Powell^๑ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า

การสื่อสารทางการเมือง คือ หน้าที่ของระบบในขั้นพื้นฐาน (Basic System Function) ซึ่งจะมีผลในการรักษาและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองและโครงสร้างทางการเมือง ความจริงแล้วอาจกล่าวได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ในระบบการเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องกับ ความเปลี่ยนแปลงในระบบของการสื่อสาร ซึ่งมักเป็นทั้งในรูปของต้นเหตุและผลลัพธ์ ตัวอย่างเช่น กระบวนการสังคมประภคทั้งหมคก็คือ กระบวนการสื่อสารนั่นเอง ถึงแม้ว่าการสื่อสารนั้นจะเป็นไปโดยมิได้หวังผลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติก็ตาม ในทำนองเดียวกันนี้ การประสานงานและการควบคุมของบุคคลตามบทบาทในองค์กรต่าง ๆ ย่อมต้องอาศัยการสื่อสารในการให้ข้อเท็จจริง ดังนั้นในการสร้างรูปแบบของสังคมประภคใหม่ และในการสร้างองค์กรใหม่ ต่างก็ต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงในความเป็นไปของการสื่อสาร

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในส่วนทฤษฎีและแนวความคิดนี้ นับได้ว่า เป็นการเหมาะสมยิ่งที่จะได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารกับสังคมประภคทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการนำการสื่อสารไปใช้วางแผนในการก่อให้เกิดกระบวนการสังคมประภคทางการเมือง ที่เหมาะสมต่อการดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑Almond and Powell. Comparative Politics : System Processes and Policy . (Boston : Little, Brown and Company, 1978), p. 152 Quoted in in Itzhak Galnoor, "Political Communication and The Study of Politics".

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่กระทำในประเทศไทย

๑. James N. Mosel^๑ ได้ศึกษาแบบแผนการสื่อสารในประเทศไทยในฐานะที่เป็นสถาบันที่อบรมกล่อมเกลามาชิกในสังคมให้เข้าใจพฤติกรรมทางการเมือง หรือกระบวนการสังคมประกิดทางการเมือง Mosel ศึกษาโดยอาศัยข้อมูลหตุยภูมิของหลายท้องที่ จากการศึกษาพบว่า

๑.๑ ระบบการสื่อสารของไทยในฐานะที่เป็นตัวแทนของกระบวนการสังคมประกิดทางการเมืองนั้น ไม่ได้มีผลทำให้คนไทยเรียนรู้ในพฤติกรรมทางการเมืองแบบประเทศที่มีระบบการเมืองทันสมัย แต่กลับไม่ผลในทางสนับสนุนส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองแบบจารีตประเพณี

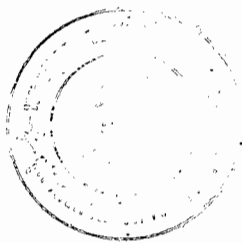
๑.๒ การขยายตัวของชุมชนนคร มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชน สาเหตุอาจเป็นเพราะในต่างจังหวัดนั้นการสื่อสารระหว่างบุคคล มีส่วนชักจูงให้ประชาชนในลงคะแนนกันมาก และการไปลงคะแนนเสียงตามที่สาธารณะในต่างจังหวัดนั้น ชาวต่างจังหวัดมักคิดว่า เป็นการไปชุมนุมคล้ายกับมีงานมหรหรรรมอย่างหนึ่ง

๑.๓ ในเรื่องความเชื่อว่า บุคคลสามารถควบคุมชีวิตของตัวเอง และตัดสินใจต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ (Self Potency) พบว่าคนไทยส่วนใหญ่เชื่อว่า สามารถตัดสินใจต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาทางการเมือง หรือ เศรษฐกิจ โดยประชาชนในเขตพระนคร - ธนบุรี จะมีลักษณะนี้มากกว่าคนต่างจังหวัด

๒. อ่ำพล สิงห์โกวินทร์ และ สวัสดิ์ กฤตรัชฌันท์^๒ ได้สำรวจอิทธิพลการสื่อสารต่อความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด และอำเภอ

^๑James N. Mosel, "Communication Patterns and Political Socialization in Transitional Thailand", Communication and Political Development. pp. 184-228, Edited by Lucian W. Pye, (Princeton : Princeton University Press, 1963).

^๒อ่ำพล สิงห์โกวินทร์ และ สวัสดิ์ กฤตรัชฌันท์, "ความตื่นตัวทางการเมืองกับการสื่อสาร," รายงานการวิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (ม.ป.ท.), (ม.ป.ป.):

ปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า

๒.๑ การฟังวิทยุและอ่านหนังสือพิมพ์มีส่วนสำคัญที่ทำให้ราษฎรในท้องถิ่นชนบท มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง

๒.๒ การสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การประชุมชี้แจงข้อราชการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และการบอกกล่าวของญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เป็นแหล่งข่าวสำคัญที่ช่วยสร้างความตื่นตัว และความเข้าใจทางการเมือง

๒.๓ กระบวนการสื่อสารแบบสองจังหวะ (Two-Step Flow of Communication) คือใช้ทั้งสื่อมวลชนและสื่อบุคคลผสมกันเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนในเขตชนบทของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้ให้ข่าว เป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความนับถือ เป็นคนที่มีลักษณะดึงดูดใจคนฟัง และสามารถเข้ากับชาวบ้านได้

๒.๔ ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มักจะมีมากในบุคคลที่เป็นเพศชาย และ พวกที่มีความรู้ในการอ่านและเขียนหนังสือไทยได้

๓. เสรี วงษ์มณฑา^๑ ได้สำรวจความเห็นทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์ และเชียงใหม่ จำนวน ๖๔๐ คน ในปี ๒๕๒๐ พบว่า

๓.๑ นักศึกษาไทยในปัจจุบันให้ความสนใจต่อการเมืองมากกว่าในสมัยก่อน แหล่งข่าวสารการเมืองที่สำคัญได้แก่ หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ส่วนสื่อประเภท วิทยุ และ โทรทัศน์ นั้น ให้บริการด้านความบันเทิงเสียมากกว่า

^๑Seri Wongmonta, "Psychological and Sociological Factors, Need for Orientation, and Political Communication Behavior among Thai University Student : A Case Study of Use and Gratifications."

(Ph. D. Dissertation in Journalism, Southern Illinois University at Carbondale, U.S.A., 1978), p. 254.

๓.๒ การที่นักศึกษาเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์ นั้น มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความสำคัญทางการเมือง ยิ่งให้ความสนใจและรับฟังข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนมากเท่าไร ก็ยิ่งมีแนวโน้มตระหนักถึงความสำคัญของการเมืองตามไปด้วย

๓.๓ การสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การสื่อสารระหว่างเพื่อนฝูงและญาติพี่น้อง มีผลต่อความสนใจ และการเรียนรู้ทางการเมืองของนักศึกษาอย่างมาก

๓.๔ นักศึกษาทั้งสองมหาวิทยาลัย ส่วนมากจะมีพฤติกรรมทางการเมืองแบบ "อำนาจนิยม" มีความรู้สึกนึกคิดโน้มเอียงไปทางอนุรักษนิยมหรือฝ่ายขวา (Rightist Orientation) มากกว่าเสรีนิยม หรือฝ่ายซ้าย (Leftist orientation) ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากอิทธิพลทางวัฒนธรรมและสังคม เช่น สถาบันทางศาสนา พระมหากษัตริย์ การปกครองและพื้นฐานทางสังคม ซึ่งนักศึกษาส่วนมากมาจากครอบครัวฐานะปานกลาง

๓.๕ กลุ่มนักศึกษาที่มีความรู้สึกนึกคิดโน้มเอียงไปทางฝ่ายซ้ายหรือฝักใฝ่ลัทธิเสรีนิยมนั้น มีแนวโน้มจะอาศัยการสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การประชุมถกเถียงปัญหาเป็นสื่อกลางและแหล่งข่าวมากกว่าใช้สื่อสารมวลชน ยิ่งนักศึกษามีความโน้มเอียงไปทางซ้ายมากเท่าไร อัตราการพบปะถกเถียงปัญหายิ่งมากตามไปด้วย

๓.๖ นักศึกษาทั้งสองมหาวิทยาลัยส่วนมากมีความรู้สึกว่าเขาต้องการเรียนรู้โลกหรืออบรมทางการเมือง (Need for Political Orientation) มากขึ้น ทั้งนี้เพราะนักศึกษามีความรู้สึกถูกทอดทิ้งหรือถูกตัดขาดจากระบบการเมืองการปกครอง (Political Alienation)

๓.๗ นักศึกษาที่มีความรู้สึกสิ้นหวัง หรือได้รับการทอดทิ้ง (Alienation) มิได้แสวงหาทางออกด้วยวิธีหนีโลก (Escapist) เช่น มัวลุ่มหลงการพนัน กามารมณ์ หรือบันเทิงเสมอไป แต่จะมุ่งหาข่าวสารและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหา เพื่อแก้ไขสถานการณ์เดิมให้ดีขึ้น โดยอาศัยสื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคล และสื่อมวลชนด้วย

๓.๘ นิสิตนักศึกษาที่รู้สึกว่าต้องการเรียนรู้ทางการเมืองเพิ่ม ส่วนใหญ่จะมีการพบปะสังสรรค์ และถกเถียงปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนฝูงหรือบุคคลอื่นมากจนเห็นได้ชัด ทั้งนี้นอกจากจะช่วยให้รู้รายละเอียดและเข้าใจปัญหาการเมืองดีขึ้น ยังเป็นการผ่อนคลายความรู้สึกที่ถูกกดดันด้วย

๔. บุญเลิศ สุภติกุล^๑ ได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างของบุคคลในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๕๐ คน เมื่อเดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ เพื่อศึกษาถึงการทำหน้าที่ Agenda-setting ของหนังสือพิมพ์ พบว่า การที่สื่อหนังสือพิมพ์ เลือกเสนอข่าวสารเกี่ยวกับ ปัญหาทางการเมือง และ เศรษฐกิจมากขึ้นแค่นั้น หรือในลักษณะใดนั้น มีผลทำให้ผู้อ่านได้ ตระหนักหรือรับรู้ความสำคัญของปัญหานั้นด้วย

๕. สมจิตร์ วัฒนกุล^๒ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓" เมื่อปี ๒๕๑๔ เพื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในจังหวัดพระนคร จำแนกตามโรงเรียนมัธยมแบบประสม และโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ และจำแนกตามเพศ นอกจากนี้ยังศึกษาสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนในกลุ่มที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดีต่างกัน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๔๐๐ คน ปรากฏผลการวิจัยว่า นักเรียนหญิงโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดีโดยเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนชาย โรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ และนักเรียนหญิงโรงเรียนมัธยมแบบประสม ซึ่งนักเรียนกลุ่มอื่น ๆ นั้น มีความรู้ความเข้าใจไม่แตกต่างกัน และจากการศึกษาสภาพแวดล้อม โดยแยกตามเพศและโรงเรียนพบว่า ระดับการศึกษาของบิดามารดาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ มีแนวโน้มที่จะสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ตลอดจน สภาพแวดล้อม และการปกครองภายในบ้าน มีแนวโน้มที่จะช่วยเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดีมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑บุญเลิศ สุภติกุล . "สื่อมวลชน : พลังแฝงในการพัฒนาการเมืองที่ถูกกลืน".
วารสารธรรมศาสตร์ : ๓๔ - ๔๔.

^๒สมจิตร์ วัฒนกุล, "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นผลเมืองดี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษ แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๔), (ยึดสำเนา).

๖. เจตนีย์ศักดิ์ แสงสิงแก้ว^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารกับกระบวนการสังคมนิยมทางการเมืองของประชาชนในท้องที่ บางชั้น เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร" ในปี ๒๕๖๓ โดยทำการศึกษาร่วมกันจากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรและกลุ่มผู้ประกอบการในโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน ๒๔๕ คน พบว่า

๖.๑ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากที่สุด คือ การสื่อสารในกลุ่มเพื่อน รองลงไปคือลักษณะครอบครัวแบบ Concept-Oriented การเปิดรับสื่อมวลชน (ซึ่งหมายถึงการอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุ และการชมโทรทัศน์) และการศึกษาตามลำดับ และเมื่อแยกพิจารณาตามกลุ่มพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของกลุ่มเกษตรกรมากที่สุดคือ ลักษณะครอบครัวแบบ Concept-Oriented ส่วนกลุ่มที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม คือ การสื่อสารในกลุ่มเพื่อน

๖.๒ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจ เรื่องการเมืองแบบประชาธิปไตยมากที่สุดได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์ รองลงไปคือ การสื่อสารในกลุ่มเพื่อน และการศึกษาตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่มพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจ เรื่องการเมืองแบบประชาธิปไตยของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ก็คือการอ่านหนังสือพิมพ์ เช่นเดียวกัน

๖.๓ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมืองมากที่สุดคือ การเปิดรับสื่อมวลชน (ซึ่งหมายถึง การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุ และการชมโทรทัศน์) รองลงมาได้แก่ การมีประสบการณ์ทางการเมืองและการสื่อสารระหว่างบุคคลตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่มปรากฏว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสนใจทางการเมืองของกลุ่มเกษตรกรมากที่สุดคือ การเปิดรับ

^๑เจตนีย์ศักดิ์ แสงสิงแก้ว, "ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารกับกระบวนการสังคมนิยมทางการเมืองของประชาชนในท้องที่บางชั้น เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๔).
หน้า ๖ - ๘.

สื่อมวลชน (การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุ การชมโทรทัศน์) ส่วนของกลุ่มทำงานในโรงงาน
อุตสาหกรรมคือ การสื่อสารในกลุ่มเพื่อน

๖.๔ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มทั้งสองที่สำคัญที่สุดคือ การสื่อสารในกลุ่มเพื่อน รองลงไปได้แก่ การมีประสบการณ์ทางการเมือง และลักษณะ
ครอบครัวแบบ Concept-Oriented ตามลำดับ แต่เมื่อแยกพิจารณาแต่ละกลุ่ม ปรากฏว่า
ทั้งกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มทำงานโรงงานอุตสาหกรรม ต่างก็มีปัจจัยการสื่อสารในกลุ่มเพื่อน
เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด

๖.๕ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกแยกตนเองจากการเมืองของทั้งสองกลุ่มนั้น
ปรากฏว่าไม่มีปัจจัยใดที่มีความสำคัญอย่างชัดเจน

๗. Susan Gluck Mezey^๑ ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์
การเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคลโดยทางอ้อมของกระบวนการสังคมประภค คือ จากครอบครัว
โรงเรียน และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ กับทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล โดยลุ่ม
ตัวอย่างจากนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกคณะ พบว่า

๗.๑ การเรียนรู้ทางการเมืองโดยอ้อมซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์ชั้นพื้นฐานของ
บุคคลเช่น จากครอบครัว โรงเรียน เป็นต้น จะด้อยความสำคัญลงเมื่อบุคคลมีประสบการณ์
การเรียนรู้ทางการเมืองโดยตรง นั่นก็คือ การมีความเชื่อมั่นในบทบาทของตนเองต่อการเมือง
และการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นผลมากจากการได้รับประสบการณ์ทางการศึกษาที่
สูงขึ้น หรือจากเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดทางการเมือง ซึ่งมีผลกระทบต่อชีวิตของบุคคล

๗.๒ การแสดงออกทางการเมืองและความเชื่อทางการเมือง มิได้เป็นผลโดยตรง
มาจากประสบการณ์ในชั้นพื้นฐานของบุคคลเสมอไป แต่อาจเป็นผลจากอิทธิพลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นใน
ช่วงต่อไปของชีวิต เมื่อบุคคลประกอบอาชีพการงานแล้วก็จะได้

^๑Susan Gluck Mezey, "Political Socialization and Participation
Among University Students in Thailand," Asian Survey vol. XV
(June 1975) : 499 : 509.

๗.๓ การเรียนรู้ทางการเมืองโดยทางอ้อมในกระบวนการสังคมประกट ซึ่งขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานทางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละสังคมนั้น ไม่อาจใช้อธิบายแนวโน้มนั้นเกี่ยวกับโลกทัศน์และพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลได้มากนักในสภาพสังคมปัจจุบันนี้ ทั้งในสังคมที่พัฒนาแล้วและสังคมที่กำลังพัฒนา ความเปลี่ยนแปลงหรือความวุ่นวายในระบบการเมือง อาจจะนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงในการตอบสนองทางการเมืองของบุคคลบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้มีการศึกษาสูง แม้แต่ในสังคมที่ยึดถือจารีตประเพณี ก็ยังอาจมีการกระทำที่ต่อต้านสภาพทางการเมือง เช่นนั้นได้

๘. พอ. ชาอุชัย รามโกมุท^๑ ได้สำรวจทัศนคติของนิสิตนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย จำนวน ๒๖๓ คน เมื่อปีการศึกษา ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕ พบว่า นิสิตชายกับนิสิตหญิง มีทัศนคติต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นิสิตชั้นปีที่ ๓ กับนิสิตชั้นปีที่ ๔ มีทัศนคติต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน นิสิตสื่อสารมวลชนกับนิสิตประชาสัมพันธ์ มีทัศนคติต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน และสหสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับความเข้าใจการปกครองในระบบประชาธิปไตยของนิสิตไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิจัยที่กระทำในต่างประเทศ

๑. ในปี ๑๙๖๕ Fred. I Greenstein^๒ ได้ทำการศึกษาเรื่อง "Children and Politics" พบว่า นักเรียนที่มีสภาพครอบครัวยากจน จะไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์การเมือง และมีความเชื่อว่า เขาไม่สามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทาง

^๑พอ. ชาอุชัย รามโกมุท, "ทัศนคติของนิสิตนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาการพัฒนารัฐบาล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๒).

^๒Fred I. Greenstein, Children and Politics (New Haven : Yale University Press, 1965), pp. 94-106.

การเมือง ไม่ยอมรับบทบาทของความเป็นผู้นำ ไม่ค่อยจะมีส่วนในกิจกรรมทางการเมือง นักเรียนที่ฐานะทางบ้านต่างกัน มักมีทัศนคติต่อการเมืองที่แตกต่างกัน และส่วนใหญ่ที่มาจากครอบครัวที่ยากจนเห็นว่าการเมืองไม่มีประโยชน์

๒. Chaffee, Jackson-Beeck, Lewin และ Wilson^๑ ได้รวบรวมหลักฐานจากการศึกษาและวิจัยของนักวิชาการหลายท่านที่เกี่ยวกับการสื่อสารกับกระบวนการสังคมประกิดทางการเมืองไว้ในหนังสือ ชื่อ Handbook of Political Socialization ดังต่อไปนี้

๒.๑ จากผลงานของ Johnson ในปี ๑๙๖๗ Hollander ในปี ๑๙๗๑ และ Dominick ในปี ๑๙๗๒ ทำให้ทราบได้ว่า สื่อเป็นแหล่งที่มาชั้นพื้นฐานในการให้ข้อมูลและข่าวสารทางการเมืองแก่บุคคลในวัยเด็กและวัยรุ่น

๒.๒ Chaffee, Ward และ Tipton ในปี ๑๙๗๐ ได้ใช้วิธี Cross-Lag correlation ทดสอบสมมติฐานที่ว่า การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับข่าวสารบ้านเมืองจะนำไปสู่การมีความรู้เรื่องการเมือง โดยการจัดการใช้สื่อและความรู้ทางการเมืองของนักศึกษาระดับ High School ชั้น Junior และ Senior ของ Wisconsin ก่อนและหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ในปี ๑๙๖๘ โดยการเปรียบเทียบผลปรากฏว่า การใช้สื่อทำให้เกิดความรู้ทางการเมืองในระหว่างที่มีการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งมากกว่า ในระยะที่การเลือกตั้งผ่านไปแล้ว การวิจัยนี้ ได้มีการควบคุมตัวแปรทางการศึกษา และตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของการใช้สื่อต่อการมีความรู้เอาไว้ด้วย นอกจากนี้ ยังพบว่าสื่อที่ให้ข่าวต่าง ๆ ยังสามารถส่งผ่านข้อมูลข่าวสารนั้นไปยังเด็กที่อายุน้อยกว่าอีกด้วย

^๑S.H. Chaffee, M. Jackson-Beeck, J. Lewin and D. Wilson, "Mass Communication in Political Socialization", in Handbook of Political Socialization, ed. R. Renshon, 1975, cited by Becker, McCombs, McLeod, "Political Cognitions, in Political Communication, ed. S.H. Chaffee, (Sage Publications : Beverly Hills, 1975), pp. 36-38.

๒.๓ Atkin และ Gantz ปี ๑๙๗๕ ใช้ Longitudinal data แสดงให้เห็นว่า ความสนใจในการชมข่าวทางโทรทัศน์ ทำให้เป็นแนวโน้มที่จะได้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของบ้านเมือง ตลอดจนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ นอกจากนี้ยังพบว่า การพูดคุยเรื่องเหตุการณ์บ้านเมืองของพ่อแม่กับลูกที่อยู่ในวัยเด็กของคน จะเป็นแนวทางที่มีผลต่อทั้งการชมรายการโทรทัศน์และการมีความรู้เพิ่มขึ้นจากกลุ่มเด็กที่เรียนในระดับเดียวกัน

๒.๔ McLeod, Brown และ Becker ในปี ๑๙๗๕ ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบ Cross-Lag กับกลุ่มผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวในปี ๑๙๗๒ และปี ๑๙๗๔ ได้พบว่า ผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์และชมโทรทัศน์เกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมืองเป็นประจำ จะเพิ่มความรู้ลึกในการมีความเชื่อมั่นในบทบาททางการเมืองของตนเองต่อกรณี Watergate มากกว่าบุคคลอื่น

๒.๕ Chaffee, Jackson-Buck, Lewin และ Wilson ในปี ๑๙๗๕ ได้เสนอข้อมูลซึ่งแสดงว่า อิทธิพลในการใช้สื่อของเด็กวัยรุ่นที่มีผลต่อความรู้ทางการเมืองจะลดน้อยตามลำดับ เมื่อเทียบกับผลที่เกิดขึ้นกับผู้ที่มีอายุมากขึ้นไปอีก ๘ ปี

๒.๖ McLeod และ O'Keefe ปี ๑๙๗๒ ได้พบว่า อิทธิพลของสื่อที่มีต่อเด็กวัยรุ่นจะเปลี่ยนไปตามบทบาทของเพศและอาชีพ เมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ซึ่ง Himmelweit และ Swift ได้สนับสนุนผลงานของ McLeod และ O'Keefe ในเรื่องดังกล่าว

๒.๗ McLeod และ Becker ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจที่ได้จากเนื้อหาด้านการเมือง ผู้วิจัยพบว่า พื้นฐานที่ใฝ่ฝันในการใช้สื่อ นั้น อาจมีความสำคัญเท่า ๆ กับการเปิดรับสารในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดให้มีประสิทธิภาพทางด้านการเมือง นอกจากนี้ ยังได้เสนอไว้ด้วยว่า เนื่องจากการศึกษาที่ได้กระทำเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ใหญ่ที่มีอายุน้อยและมากเท่านั้น อาจเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้นหากจะทำการศึกษากระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองของกลุ่มบุคคลที่มีระดับวัยน้อยกว่านี้ด้วย

๓. Chaffee, McLeod และ Wackman^๑ ในปี ๑๙๖๖ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ "Family Communication Patterns and Adolescent Political Participation" พบว่า เด็กจากครอบครัวที่ลอนให้เด็กรู้จักแสดงความคิดเห็นและโต้แย้งในเรื่องต่าง ๆ นั้น จะสนใจและมีส่วนร่วมในทางการเมืองสูงกว่าครอบครัวแบบอื่น ๆ สำหรับครอบครัวที่พ่อแม่สนับสนุนให้เด็กแสดงความคิดเห็นได้ แต่ต้องไม่กระทบกระเทือนต่อความสามัคคีกลมเกลียวในครอบครัวนั้น บิดามารดา มีความรู้ในทางการเมืองน้อยกว่าบุตร และสำหรับครอบครัวที่พ่อแม่ปล่อยปละละเลยนั้น ทั้งบิดามารดา และบุตร ต่างไม่สนใจมีส่วนร่วมในทางการเมืองเลย

๔. Lazarsfeld, Berelson และ Gaudet^๒ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ที่ Erie County มลรัฐ Ohio ในการเลือกประธานาธิบดี ในปี ๑๙๔๐ พบว่า การสื่อสารแบบ ๒ จังหวะ (Two-step Flow of Communication) โดยผ่านทางผู้นำความคิดเห็นมีผลต่อการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมาก ซึ่งในภายหลัง ได้มีการวิจัยเช่นเดียวกันนี้อีกในปี ๑๙๔๔ - ๑๙๔๖ ที่เมือง Decator มลรัฐ Illinois และ ในปี ๑๙๔๔ ที่เมือง Elmira มลรัฐ New York ก็ได้ผลยืนยันการวิจัยในครั้งแรก

^๑Steven H. Chaffee, Jack M. McLeod and Daniel B. Wackman "Family Communication Patterns and Adolescent Political Participation" in Socialization to Politics : A Reader, ed. Jack Dennis (John Wiley : New York, 1973), pp. 349-364.

^๒Paul F. Lazarsfeld, Bernard Berelson and Hazel Gaudet, cited by William E. Francois in Introduction to Mass Communications and Mass Media, (Ohio : Grid Inc., 1977), pp. 146-147.